

Războiul de pe Nistru și conflictele înghețate din spațiul post-sovietic

Larisa NOROC, Alexandru NOROC

Abstract

The article discusses the issue of frozen conflicts in the post-Soviet space. According to the author, conflicts are a product of the disintegration of the USSR, the declaration of the independence of the former union republics and the adoption of the direction of foreign policies for European integration. In most cases, the conflicts are artificial, because the ex-Soviet space is considered the sphere of interest of the Russian Federation, and the secessionist regions are interested in maintaining subordination to Moscow. Failure to resolve conflicts leads to the consolidation of the status quo in the territories. Resolving the Transnistrian conflict, but also other conflicts in the ex-Soviet space requires the internationalization of the process by actively attracting G-7 states, UN structures, the EU and the internationalization of peacekeeping missions. An important requirement for the Republic of Moldova is the change of the political class, which will want to solve the problem of territorial integrity.

Keywords: war, interethnic conflict, artificial conflict, status quo, secessionist regions, separatists, territorial integrity.

De-a lungul întregii istorii a omenirii, numeroși istorici, filosofi, sociologi, politicieni au condamnat în studiile lor războaiele, conflictele interetnice și au chemat la construirea unor relații bazate pe respectarea dreptului omului, pe implementarea activă a dreptului internațional, pe cooperare etc.¹ Cu toate acestea, continuă să se producă diverse conflicte care escaladează în războaie. De aici fireasca întrebare: oare chiar sunt conflictele un atribut necesar al societății umane?

Este cert că în interacțiunile sociale sau în procesul de comunicare pot apărea disensiuni, care să afecteze percepțiile, atitudinile, credințele sau motivațiile unor oameni. Până și diversitatea naturii umane și caracterul ei contradictoriu pot genera conflicte. Cercetătorii, specialiști în conflictologie și psihologie, evidențiază mai multe tipuri de conflicte, printre care cele reale sau obiective și cele artificiale sau false. În cazul conflictelor reale, discordia este generată de situații concrete, contradicții între interese, păreri, dorințe care împiedică interacțiunea normală a oamenilor și atingerea scopurilor. Soluționarea unui astfel de conflict se rezumă la înlăturarea divergențelor. În cazul conflictelor

¹ Джон Локк *Сочинения*, Том 3 (Editura: Мысль, Москва, 1988), стр. 278; Иммануил Кант, *К вечному миру*, Соч. в 8 т., том 7 (Editura: ЧОРО, Москва, 1994), стр. 5-56.

false/artificiale, nu există o bază obiectivă, motivele reale fiind ascunse². Provoicatorii conflictelor false nu doresc să înlăture obstacolele, ci să mențină situația tensionantă. Partea interesată își va exprima emoția/atitudinea negativă față de partea adversă, va contribui la escaladarea conflictului, dar nu va întreprinde nimic pentru a rezolva situația care a generat disensiuni.

Prăbușirea URSS a fost marcată de numeroase seisme politice și social-economice. În rândul acestor evenimente un loc însemnat l-au avut conflictele locale, multe catalogate de Moscova drept *interetnice*, care au impulsionat apariția statelor independente. În unele regiuni ale statelor socialiste destrămarea politică s-a produs civilizat (cazul Cehoslovaciei), în altele – în urma conflictelor armate (Iugoslavia)³. În opinia certătorului V. Lâsenko, prăbușirea URSS a generat 170 de zone conflictuale, dintre care 30 s-au manifestat în formă activă, iar în zeci de cazuri s-a ajuns la confruntări armate. Unele au intrat într-un impas, altele s-au încheiat fără vreun tratat de pace și le putem cataloga astăzi drept conflicte înghețate. Statele care au asemenea conflicte sunt *de iure* suverane, dar *de facto* nu dețin control asupra unor zone, aflate sub influența forțelor secesioniste.

În acest context, Republica Moldova nu-și extinde suveranitatea asupra Transnistriei, Georgia asupra regiunilor sale Abhazia, Osetia, Ucraina asupra Crimeii, Donețk, Lugansk. Nerezolvarea sau ignorarea conflictului duce la consolidarea status-quo-ului. În multe cazuri, separatiștii au creat instituții similare cu cele ale statelor independente, dar fără o recunoaștere internațională. Dorința exprimată de aceștia este obținerea independenței și recunoașterea internațională. Este știut faptul că entitatea nerecunoscută nu deține statut juridic în relațiile internaționale, nu dispune de drepturi juridice asupra teritoriului ocupat, dat fiind faptul că teritoriul aparține din punct de vedere juridic statului recunoscut internațional. Mai mult, în statele nerecunoscute are loc fuziunea structurilor de putere separatiste cu economia subterană, se recurge la contrabandă, evaziuni fiscale etc., ceea ce favorizează realizarea intereselor meschine ale unor grupuri de interes. Puterile nerecunoscute exploatează fățiș acest paravan al lipsei de angajamente internaționale.

Printre motivele invocate de secesioniști pentru obținerea independenței și recunoașterii sunt: populația din regiunile aflate în dispută (transnistrenii, osetinii, abhazienii, populația din Crimeea, Donețk, Lugansk ș.a.) nu pot să coexiste pașnic cu moldovenii, georgienii, ucrainenii ș.a.; au mentalități diferite, nu se bucură de libertăți reale de autonomie, iar drepturile lor etnice le sunt

² Marius Milcu, *Psihologia relațiilor interpersonale* (Polirom: București, 2008), p. 53.

³ Anatol Țăranu, „Vandeea în Moldova: din istoria debutului conflictului transnistrean”, Coordonator Victor Moraru, *Societatea și comunicarea în tranziție* (ULIM: Chișinău, 2008), p. 348.

încălcate etc. Or, realitatea de până la escaladarea conflictelor era alta. Diferite etnii coexistau foarte bine, își rezolvau problemele sociale, formau familii mixte etc. Judecând după conflictul transnistrean, nu le erau îngredite sub nicio formă drepturile etnice.

Confruntări armate în spațiul post-sovietic au apărut în momentul în care statele și-au declarat independența față de URSS, adeziunea la cursul european și valorile statului de drept⁴. În același timp, regiunile separatiste au obținut susținere directă sau indirectă din afară. Acțiunile duplicitate ale Rusiei denotă că ea nu manifestă interes în rezolvarea disputelor înghețate, considerând spațiul post-sovietic o zonă proprie de interes.

În viziunea noastră, germenii conflictelor secesioniste au fost semănați atunci când au fost construite republicile unionale în cadrul URSS. Menționăm câteva momente:

1. organizarea legăturilor economice de interdependență a statelor socialiste și a republicilor unionale;
2. lichidarea libertăților economice și instaurarea unei economii bazate pe un sistem de proprietate de stat, controlată de Gosplan;
3. schimbarea componenței etnice, crearea în republicile unionale a enclavelor cu majoritate etnică străină, care la momentul oportun să joace rolul de coloană a cincea în favoarea menținerii integrității URSS⁵;
4. constituirea regimului totalitar de comandă bazat pe dezinformare, indoctrinare, deznaționalizare, rusificare etc.

Studiind războaiele din regiunile secesioniste Nagorno-Karabah, Transnistria, Osetia, Abhazia, Crimeea, Donbas etc., observăm același scenariu: apariția provocărilor prin propagandă, minciună, manipulare, expunerea nemulțumirii față de autoritățile centrale de către forțele secesioniste, formarea forțelor de ordine populare și înarmarea acestora, ocuparea punctelor strategice, organizarea referendumurilor și declararea independenței față de centru și expunerea dorinței de a se integra în Federația Rusă sau în alte entități politice. Mai mult, forțele armatelor sovietice, în teritoriile unde erau

⁴ Andrei Большаков, *Замороженные конфликты* постсоветского пространства: тупики международного миротворчества, <https://cyberleninka.ru/article/n/zamorozhennye-konflikty-postsovetskogo-prostranstva-tupiki-mezhdunarodnogo-mirotvorchestva/viewer> (accesat: 23.01.2021).

⁵ În perioada când Stalin era Comisar al Națiunilor, a supervizat întocmirea hărților prin delimitarea frontierelor administrative, în unele cazuri trasând arbitrar granițe care treceau în mod intenționat prin mijlocul unor comunități, pentru a dilua puterea politică a unor grupuri etnice. În: Lina Grâu, *Cinci lucruri de știut despre Nagorno-Karabah*, Radio Europa liberă, 2020, 27 octombrie, În: <https://moldova.europalibera.org/a/cinci-lucruri-de-%C8%99tiut-despre-nagorno-karabah/30915186.html> (accesat: 01.02.2021).

amplasate (de ex., Transnistria, Țările Baltice), s-au implicat în conflictele interne și au susținut acțiunile separatiste⁶.

Nagorno-Karabah. Între 1980-1994 s-a desfășurat conflictul armat din enclava populată majoritar de armeni Nagorno-Karabah, creată de autoritățile sovietice în 1923, ca regiune autonomă în cadrul Azerbaidjanului. În prezent, puterea este deținută de autoproclamata Republică Arțah, în trecut – regiunea autonomă Karabahul de Munte (autoproclamată independentă și nerecunoscută), susținută de Armenia⁷. Azerbaidjanul a încercat să tempereze mișcarea secesionistă din Nagorno-Karabah, dar parlamentul enclavei a votat unificarea cu Armenia. În Karabah s-a organizat și un referendum (boicotat de populația azeră), unde majoritatea alegătorilor au votat pentru independență. Deși solicitarea de unificare cu Armenia a început relativ pașnic, ulterior s-a amplificat în procese antiumane și epurări etnice. Mai mult, a fost proclamată Republica Karabahul de Munte. Medierile internaționale ale OSCE au eșuat. Forțele armenice au capturat regiuni din afara enclavei, controlând cca 9% din teritoriul Azerbaidjanului. Abia în 1994 a fost semnat un acord de încetare a focului negociat de Rusia și OSCE. Conflictul se acutizează periodic, în 2020 transformându-se în conflict armat. Starea conflictuală facilitează ingerințe străine ale căror interese geostrategice se intersectează: este vorba de Rusia, Turcia, iar mai nou de Iran⁸.

Ucraina. În 2014 a avut loc Anexarea Crimeii și a orașului Sevastopol – două diviziuni administrative ale Ucrainei. După căderea guvernării proruse Ianukovici de la Kiev, în peninsula s-au instalat trupe de soldați fără însemne oficiale, care au ocupat puncte strategice, i-au dezarmat și i-au alungat pe militarii ucraineni. Autoritățile locale și-au declarat independența față de Ucraina, în cadrul unui referendum ilegal sub ocupație militară rusă. Este de subliniat că zona are importanță socioeconomică⁹ și militară pentru Rusia. Regiunea are ieșire la mare, aici sunt amplasate bazele militare rusești, sunt așezate casele de vacanță ale oficialilor de la Moscova. La 18 martie 2014, în timpul unei ceremonii oficiale la Kremlin, Președintele rus Vladimir Putin a semnat anexarea Crimeii,

⁶ Gheorghe Bălan, Vitalie Ciobanu, Gheorghe Cojocaru, *In Memoriam (În memoria eroilor căzuți la Nistru, 1992)* (Universul: Chișinău, 2012), 79.

⁷ *Military occupation of Azerbaijan by Armenia*, <http://www.rulac.org/browse/conflicts/military-occupation-of-azerbaijan-by-armenia> (accesat: 12.02.2021).

⁸ Dumitru Chihan, „Nagorno-Karabah: Între Rusia, Turcia și ... ceilalți”, *Pulsul geostrategic*, 16 decembrie 2020, <https://www.pulsulgeostrategic.ro/materiale/material/174> (accesat: 01.02.2021).

⁹ Regiunea are resurse precum gaz, fier, sare, pietre semiprețioase, este cunoscută prin bogate resurse terestre, climaterice, recreative cu o dezvoltată industrie turistică.

decizie condamnată unanim de Occident¹⁰. Deși Rusia este supusă sancțiunilor economice internaționale pentru încălcarea dreptului internațional, anexarea Crimeii și a Sevastopolului (18 martie 2014) a fost declarată o sărbătoare a reunificării cu Rusia și sărbătorită cu mult fast. La eveniment au participat și invitați. Astfel, în 2016, la o activitate a participat un grup de oaspeți arabi din Siria, care agitău steagul cu chipul lui Assad¹¹.

La 7 aprilie 2014, a izbucnit Războiul din Donbas, care include regiunile Donețk, Lugansk – importante centre industriale ale Ucrainei. Separatiștii proruși au preluat controlul asupra localităților din Donețk, Lugansk și al unor puncte strategice, precum aeroporturile internaționale din regiuni¹². La 7 aprilie 2014 a fost proclamată Republica Populară Donețk, iar la 28 aprilie 2014 – Republica Populară Lugansk. Urmează referendumuri privind independența regiunilor (11 mai 2014 în Donețk cu participarea – 89% din populație, 12 mai în Lugansk – 96%). Conform rezultatelor referendumului, republicile autoproclemate și-au declarat suveranitatea la 12 mai, iar apoi și dorința de a fi recunoscute¹³, de a intra în componența Rusiei, de a crea Novorusia și de a adera la Uniunea Vamală Euroasiatică. Structurile internaționale: CE, NATO, UE, Ucraina, SUA învinuiesc Rusia de implicare în treburile interne ale Ucrainei, de folosirea armatei regulate care luptă de partea separatiștilor, de furnizare a armelor.

Republica Moldova. În sursele științifice consacrate Războiului de pe Nistru, data de 2 martie 1992 este considerată începutul acțiunilor militare. O analiză detaliată denotă că semnele conflictului s-au accentuat la sf. anilor 1980. În viziunea cercetătorilor Vitalie Ciobanu, Gheorghe Cojocaru, Gheorghe Bălan, la începutul anilor 1990, în Moldova își făcuseră apariția actorii principali ai construcției viitoarei republici separatiste, care anterior au colindat întregul spațiu sovietic, realizând diverse misiuni¹⁴. Astfel, în Războiul de pe Nistru se întrevăd câteva etape: prima – cea a provocărilor; a doua – pe-

¹⁰ „Zeci de mii de ruși au sărbătorit trei ani de la anexarea Crimeii”, <https://www.hotnews.ro/stiri-international-21669708-zeci-mii-rusi-sarbatorit-trei-ani-anexarea-crimeii.htm> (accesat: 01.03.2021).

¹¹ Cristian Trippe, Claudia Ștefan, *Rusia sărbătorește anexarea peninsulei Crimeea*, <https://www.dw.com/ro/rusia-s%C4%83rb%C4%83tore%C5%9Fte-anexarea-peninsulei-crimeea/a-19128709> (accesat: 01.02.2021).

¹² „Astăzi aeroporturile din Donețk, Lugansk au fost distruse și nu mai prezintă importanță strategică”, <https://www.unian.net/war/1037870-donetskiy-aeroport-poteryal-strategicheskoe-znachenie-poetomu-otpala-neobhodimost-ego-uderjivat-genshtab.html> (accesat: .23.12.2020).

¹³ „Луганская народная республика обратилась к России с просьбой о признании ее независимости”, <https://tass.ru/mezhdunarodnaya-panorama/1253083> (accesat: 23.12.2020).

¹⁴ Bălan, Ciobanu, Cojocaru, *In Memoriam...*, p. 9.

rioadă propriu-zisă a războiului secesionist; a treia – ieșirea RM din război și înghețarea conflictului.

Este cunoscut faptul că în spatele conflictelor artificiale stau grupuri interesate. Printre acestea, menționăm nomenclatura comunistă din Transnistria, în mare parte etnic rusă, care nu dorea să se subordoneze politicii centrale de la Chișinău. O parte din nomenclatură controla industria transnistreană și nu dorea să-și piardă resursele¹⁵. „Perestroika” inițiată de Gorbaciov a fost percepută de elitele regionale sovietice de pe malul de Est al râului Nistru ca pe o oportunitate de a prelua baza industrială locală, privatizând-o. Ulterior, entitățile economice au fost vândute unor companii rusești afiliate Kremlinului¹⁶. Elita politico-economică locală urmărea scopul de îmbogățire personală, iar prin preluarea controlului asupra întreprinderilor pe care le administrau în calitate de nomenclatură regională au prejudiciat economic autoritatea RSSM.

Un alt actor interesat sunt forțele moscovite, personificate în special de cercurile militare și de serviciile de securitate. Acestea își arătau îngrijorarea că RSSM, alături de alte republici ale Uniunii Sovietice, ar fi dispusă să-și declare independența și să-și ajusteze politica externă spre cursul european. Natura grevelor din Transnistria trădează însă implicarea KGB-ului, organizator al propagandei prin care exploatează niște fobii sensibile – creșterea mișcărilor naționaliste în Moldova, unirea cu România, discriminarea etnică etc.¹⁷

O mișcare implicată activ era Interfrontul, reprezentată în mod special de minoritățile naționale, în mare parte oportuniști ai sistemului nomenclaturist¹⁸. Aceștia nu doreau schimbări radicale în sistemul RSSM. Potrivit lui A. Țăranu,

¹⁵ Înaintea colapsului URSS, teritoriul transnistrean genera peste 30% din produsul industrial al Moldovei Sovietice și circa 90% din energia sa.

¹⁶ Iurie Gotișan, *Economia politică a reintegrării*, (Chișinău: 2017), 17, <http://www.viitorul.org/files/Nr%201%20-%20Economia%20politica%20-%20Iurie%20%20%20Gotisan.pdf> (accesat: 10.12.2020).

¹⁷ Vitalii Portnicov, „Анатолий Лукьянов - архитектор сепаратистских проектов на постсоветском пространстве”, *Timpul*, 11 ianuarie 2019. <https://www.timpul.md/ru/articol/Anatoliy-Lukyanov---arkhitektor-separatistskikh-proyektov-na-postsovetskom-prostranstve-138850.html?action=print> (accesat: 09.06.2021).

¹⁸ În plan politic această mișcare se numea Interfront sau Mișcarea Internaționalistă din Moldova, din decembrie 1991 este intitulată Mișcarea pentru egalitatea în drepturi „Unitatea-Edinstvo”. Era parte a mișcării pansovietice, ce opta pentru: păstrarea unității URSS, a prezenței necondiționate a Moldovei în cadrul URSS, a statutului limbii ruse, susținerea interesele minorității ruse în detrimentul populației române, prevalarea limbii ruse, contracararea ideile naționale ale forțelor democratice, ale Frontului Popular. În 1991 reprezentanții ei au refuzat să semneze *Declarația de independență a RM*. Mișcări interfrontiste au izbucnit în mai multe republici sovietice conduse de structurile KGB. Moraru, *Societatea și comunicarea în tranziție...*, p. 370.

din 6 copreședinți ai Interfrontului trei erau directori de întreprinderi industriale ai uzinelor din Transnistria – A.I. Bolșakov, A.K. Belitcenko, G. Pologov¹⁹, subordonate Moscovei. Acțiunile lor erau orientate spre contracararea proceselor de democratizare și obținere a independenței RSSM. La 14 august 1989 a avut loc Sesiunea Sovietului orășenesc din Tiraspol care a adoptat decizia prin care se cerea anularea Sesiunii Sovietului Suprem al RSSM, stabilită pentru 29 august 1989, în cadrul căreia trebuia să se examineze și să se aprobe proiecte de legi privind statutul limbii de stat pe teritoriul RSSM și funcționarea limbilor pe teritoriul RSSM²⁰.

O altă structură creată de elita economică din stânga Nistrului prin concursul KGB a fost Consiliul Unit al Colectivelor Muncitorești (OSTK), misiunea cărora era organizarea grevelor (august 1989) și a altor acțiuni destabilizatoare pentru amânarea sesiunilor Sovietului Suprem al RSSM, sistarea producției de la întreprinderi, dezvoltarea separatismului.

Pentru tensionarea relațiilor interetnice, în numele organizatorilor Interfrontului, OSTK-ului erau răspândite zvonuri, dezinformări precum că etnicii ruși sunt eliberați din funcție din cauza necunoașterii limbii române, sunt supuși intimidărilor, pogromurilor etc.²¹ Cu regret, în plasa propagandistică au căzut și minorități etnice precum găgăuzii ș.a. Este cert, vina o poartă și conducerea centrală, dar și mișcarea națională, care nu au prevăzut și nu au pregătit un program de colaborare cu minoritățile.

În situațiile tensionante, Consiliul Suprem al RSSM a acordat limbii ruse statut de limbă de comunicare interetnică, iar prin aceasta garanții de respectare a drepturilor etnicilor ruși, a altor vorbitori de limba rusă, dar și a poziției lor²². Cu toate acestea, grevele lingvistice organizate în raioanele din stânga Nistrului au continuat, ceea ce denotă că poziția lor referitoare la problemele lingvistice a fost doar un pretext, adevăratul motiv fiind păstrarea poziției privilegiate a elitei economice locale și a altor grupuri de presiune.

Deoarece unii susținători ai Interfrontului au început să se adapteze la noile schimbări și să învețe limba română, la 13 septembrie 1989, Consiliul orășenesc

¹⁹ *Fenomen Prednestrovia*, (PIO PGU: Tiraspol, 1998).

²⁰ AOSPM, F. 51, inv. 74, d. 79, f. 219.

²¹ *Sovetskaia Moldavia*, „Despre grevele din Bender”, nr. 201, 30 august 1989; *Sovetskaia Moldavia*, nr. 209, 9 septembrie 1989; Anatol Țăranu, Mihai Gribincea, *Conflictul transnistrean, Culegere de documente și materiale (1989-2012)* (Lexicon-Prim: Chișinău, 2012), 81, 92; AOSPM, F. 51.

²² Ivan Bodiul în cartea sa informează cititorul despre politica națională de tip sovietic, prin care tragem concluzia că etnicii ruși se bucurau de o poziție privilegiată în regiunile unionale și nu trebuiau să învețe limba, să studieze cultura poporului în mediul cărora locuiau. Ivan Bodiul, *Воспоминания, Книга I* (Tipar: Tiraspol, 1999), p. 400.

din Tiraspol a adoptat o decizie care oprea funcționarea mai multor articole ale legii RSSM „Cu privire la studierea limbii de stat a RSSM” pe teritoriul or. Tiraspol. Mai mult, în orașele Bender, Râbnița, Tiraspol au fost adoptate hotărâri de a se adresa către muncitorii din raioanele din stânga Nistrului cu propunerea de a crea pe teritoriul RSSM autonomii locale²³. Or, aceste acțiuni reprezentau atacuri deschise asupra principiilor constituționale ale RSSM.

În februarie-martie 1990, în RSSM s-au desfășurat alegeri parlamentare. Din 380 de mandate, partidului național reprezentat de Frontul Popular i-au revenit doar 94 mandate²⁴. Cu toate că legislativul era neomogen, a adoptat hotărâri care au pregătit terenul pentru proclamarea independenței țării. Desigur, reprezentanții Interfrontului nu au votat deciziile menționate și foloseau tribuna parlamentului, dar și organizațiile din Transnistria pentru a combate deciziile de restructurare a sistemului.

În decembrie 1989-ianuarie 1990, în mai multe localități ale Transnistriei s-au organizat referendumuri privind administrarea autonomiilor teritoriale din stânga Nistrului. În aceeași cheie, în perioada aprilie-mai 1990, consiliile orașelor transnistrene au declarat nulă Legea RSSM privind drapelul național al republicii. Sfidând legislația moldovenească, la 2 iulie 1990 în s. Parcani a fost organizat un congres anticonstituțional al deputaților de toate nivelurile din Transnistria și Bender la care s-a strecurat hotărârea privind neacceptarea pe teritoriul lor a actelor legislative ale Consiliului Suprem al RSSM²⁵. Prezidiul Consiliului Suprem al RSSM a proclamat aceste acțiuni în afara legii, catalogându-le o sfidare crasă la adresa integrității²⁶. La 23 iunie 1990 Parlamentul Moldovei a adoptat Declarația de suveranitate în care era subliniată prioritatea Constituției și funcționarea legilor. Cu toate acestea, în accepția specialiștilor, posibilitățile structurilor republicane erau limitate, iar autoritățile moscovite încurajau pe toate căile separatismul.

La 19 august 1991, a avut loc puciul de la Moscova. Liderii separatismului transnistrean în persoana președintelui OSTK al Transnistriei Emilianov, președintele sovietului suprem al RSSMN G. Maracuța și liderii autoproclematei republicii Găgăuzia au semnat telegrame, declarații pentru susținerea pucistă, chiar au trimis membri ai formațiunii paramilitare la Moscova²⁷.

Așadar, evenimentele primei etape trădează un scenariu bine organizat. Ostilitățile erau catalogate drept conflict interetnic. Mai departe a demarat eta-

²³ Țăranu, „Vandeea în Moldova...”, p. 360.

²⁴ *Ibidem*, p. 363.

²⁵ *Ibidem*, 364; Bălan, Ciobanu, Cojocar, *In Memoriam...*, p. 9.

²⁶ Țăranu, „Vandeea în Moldova...”, p. 364.

²⁷ *Sfatul Țării*, 20 august 1991.

pa a doua a proiectului secesionist – ocuparea militară externă, unde au fost implicate grupuri de militari instruiți deghizați în rebeli care au preluat conducerea clădirilor administrative, secții de poliție, unități militare și alte edificii guvernamentale. Autoritățile locale au fost înlocuite cu activiști loiali.

Fragmentarea teritorială a Moldovei prin proclamarea constituirii republicilor găgăuze independente (19 august 1990) în componența URSS, transnistrene (2 septembrie 1990) a escaladat tensiunile politice din Moldova și a deschis calea războiului de pe Nistru²⁸.

Pentru a-și apăra teritoriul și a descuraja ingerința din afară, Moldova a adoptat Declarația de independență de la 27 august 1991. Drept reacție a Sovietului Suprem al așa-numitei RMN a fost adoptarea mai multor documente: hotărârea din 6 septembrie 1991 de a trece toate organele constituționale sub jurisdicția republicii autoproclamate; hotărârea privind crearea gărzii republicane, a secțiilor locale de miliție. Situația tensionantă, provocările rebelilor au generat semnarea protocolului de la 1 octombrie 1991 dintre Republica Moldova, Federația Rusă și reprezentanții Transnistriei în care se accentua necesitatea rezolvării pe cale pașnică a conflictului, dar care nu a avut succes, acțiunile ilegaliștilor fiind intensificate.

Este de menționat că, încă din 1989, sub pretextul de a ajuta miliția și populația locală, în stânga Nistrului au început să fie formate detașamente militare DAAM, a câte 100, 200, 300 de persoane. Inițial, acestea au fost create la Tiraspol, ulterior la Dubăsari, Râbnița ș.a. Acestea au fost primele formațiuni militare în baza cărora s-au format forțele armate separatiste²⁹. Din toamna lui 1990, aceste structuri au început să fie dotate cu arme de foc din arsenalul Armatei 14³⁰, iar ofițerii trecuți în rezervă ai aceleiași Armate a 14-a realizau pregătirea militară și instructaje³¹. Detașamentele separatiste au participat la organizarea acțiunilor armate împotriva puterii constituționale. Menționăm în acest context prezența lor în Găgăuzia pentru a asigura acțiunile separatiste, blocada podului peste Nistru în Dubăsari la 2 noiembrie 1990, asaltarea și preluarea controlului asupra instituțiilor statului: procuratura, judecătoria, poliția din Dubăsari și alte orașe din stânga Nistrului³² etc. Iar în perioada 10-

²⁸ Interviu cu Vasile Nedelciuc, *Ziarul Național*, 27.08.2018.

²⁹ Primele detașamente au fost create la Tiraspol, apoi Dubăsari și Râbnița. Membrii lor purtau uniformă militară de camuflaj, fără semne distinctive, fiind echipați inițial cu bastoane de cauciuc, și se subordonau OSTK din Tiraspol. Detașamentele din or. Dubăsari mai erau dotate cu stații radio de tip militar, dar și muniții, grenade, mitraliere din arsenalul armatei sovietice.

³⁰ Țăranu, „Vandeea în Moldova...”, 370; Țăranu, Gribincea, *Conflictul transnistrean...*, p. 19.

³¹ Bălan, Ciobanu, Cojocar, *In Memoriam...*, p. 41.

³² Portnicov, „Анатолий Лукьянов...”.

12 septembrie 1991, la indicațiile șefilor din districtul militar Odesa, a șefilor Armatei 14, a fost convocată adunarea ofițerilor și plutonierilor, care au declarat că, indiferent de deciziile ministrului Apărării al URSS, ei vor trece de partea separatiștilor și, în caz de necesitate, vor proceda la apărarea acestora³³.

Cu scopul creării unor structuri paralele puterii de stat, la 1 decembrie 1991 a fost organizată alegerea președintelui republicii nistrene. La 3 decembrie, comandantul Armatei 14 a trecut în subordinea forțelor separatiste din Transnistria. Tot cu acordul autorităților centrale ale URSS și conform dispoziției comandamentului districtului militar Odesa, Armata 14 a repartizat sute de unități de armament secesioniștilor, formând detașamente de șoc care se răfuiu cu autoritățile locale legale, terorizând populația pașnică.

La 26 decembrie 1991, Igor Smirnov a semnat un decret prin care a fondat forțele militare ale RMN, în baza trupelor și a altor formațiuni dislocate pe teritoriul din stânga Nistrului. La 15 ianuarie 1992, Smirnov, comandantul suprem al acestor forțe, a ordonat recrutarea tinerilor din teritoriul transnistrean în cadrul unităților din regiune, dar și rechemarea din armata sovietică a militarilor care urmau să continue serviciul militar în armata locală. La 9-14 ianuarie 1992, unitățile militare din teritoriul RMN au jurat credință „poporului multinațional nistrean”.

La 25 februarie, sovietul suprem transnistrean a dispus ca, începând cu 1 martie 1992, toate băncile din regiune să-și efectueze operațiunile financiare cu partenerii din CSI doar prin intermediul conturilor deschise la Tiraspol. La 27 februarie, în baza unui decret a fost instituită cetățenia RMN. Astfel, secesioniștii au dorit ca prin căi ilegale și de forță să reimpună rolul de tutore al Moscovei în regiune. În acest context nu au lipsit acțiunile de șantaj, intimidare, violență directă la adresa celor care se opuneau separatiștilor. Conform cercetătorilor A. Munteanu, N. Ciubotaru, întreprinderile industriale din Transnistria: uzina metalurgică din Râbnița, întreprinderile Maștroy, Electropribor au fost puse pe picior de război, pentru a produce arme, tehnică de luptă³⁴.

Primele confruntări sângeroase și primele victime au fost înregistrate la sf. anului 1991. La 13 decembrie 1991, sfidând normele constituționale, gardiștii au deschis focul asupra secției raionale de poliție Dubăsari și au ucis 4 polițiști (Ghenadie Iablocichin, Mihail Arnăut, Valentin Mereniuc, Grigore Cașu), iar 9 persoane au fost rănite. Atacurile asupra poliției din direcția orașului Dubăsari au continuat și la 14 decembrie 1991³⁵. Mai mult, pe întreg perimetrul orașului,

³³ Bălan, Ciobanu, Cojocaru, *In Memoriam...*, p. 16.

³⁴ Anatolie Muntean, Nicolae Ciubotaru, *României de la est. Războiul de pe Nistru (1990-1992)* (Ager Economistul: Chișinău, 2004), p. 119.

³⁵ Bălan, Ciobanu, Cojocaru, *In Memoriam...*, p. 73.

forțele separatiste au utilizat armamentul și asupra civililor. În 4 luni, din decembrie 1991 până în martie 1992, au fost înregistrate 57 de acțiuni criminale ale gardiștilor asupra polițiștilor, soldate cu 4 polițiști morți, 13 răniți, 40 de maltratați. În această perioadă, 11 deputați, reprezentanți ai grupurilor etnice minoritare, au condamnat evenimentele de la 13 decembrie 1991, în accepția lor, conflictul fiind nu unul interetnic, ci politico-ideologic. Ingerința Armatei 14 și a demnitarilor ruși de partea separatiștilor a determinat martorii oculari, presa să califice evenimentul drept război moldo-rus³⁶.

În luna martie, pe fundalul confruntării financiar-economice menționate mai sus, între cele două maluri ale Nistrului a început războiul. În cadrul războiului, operațiile militare s-au desfășurat pe 3 direcții principale: Cocieri, Coșnița, Tighina.

Capul de pod Cocieri cuprindea satele Cocieri, Corjova, Molovata Nouă, Roghi, care se aflau pe partea stângă a Nistrului, în apropierea nemijlocită a orașului Dubăsari. Trecerea de pe partea dreapta spre stânga era complicată, se efectua cu ajutorul podului plutitor din Molovata Veche spre malul stâng, fiindcă podul spre Dubăsari era blocat de trupele separatiste. În același timp, barajul hidrocentralei era minat, iar pozițiile de apărare ale gardiștilor erau dotate cu mitraliere, aruncătoare de mine, mașini blindate, unele sectoare de câmp minate.

La 2 martie 1992, forțele gardiste, sprijinite de Armata 14, au declanșat o operațiune militară asupra sediului de poliție din Dubăsari, soldată cu morți și răniți în rândul polițiștilor moldoveni. În aceeași zi, gardiștii au bombardat intens satul Cocieri, făcând victime în rândul populației civile³⁷. Paralel atacurilor militare, radioul transnistrean manipula și intimida opinia publică, afirmând că Republica Moldova provoacă republica socialistă nistreană, că ea trebuie să renunțe la limba română și la relații cu România, în caz contrar, vor fi inundate satele din aval prin ruperea barajului. Deși în ajutorul poliției din Dubăsari, Cocieri, dar și din Criuleni, Molovata, Holercani, situate pe malul drept al Nistrului, au fost trimise grupuri și detașamente de polițiști din Brigada de Poliție cu destinație specială a Ministerului de Interne, contracararea gardiștilor a fost complicată. Pentru acordarea ripostei, polițiștii au fost nevoiți să treacă Nistrul pe gheață folosind funii, schiuri improvizate. Polițiștii au fost ajutați și de populația locală. Într-un final, gardiștii au fost siliți să se retragă din Cocieri, Corjova spre centrul or. Dubăsari. Din 5

³⁶ Vitalie Călugăreanu, *Ministerul războiului moldo-rus din 1992*, <https://www.dw.com/ro/ministerul-r%C4%83zboiului-moldo-rus-din-1992/a-5311544> (accesat: 18.12.2021).

³⁷ Muntean, Ciubotaru, *Români de la est...*, p. 159.

martie, s-au dat lupte pentru eliberarea satului Roghi și a părții de nord-est a Dubăsarilor. În cadrul acestor lupte s-a simțit lipsa armamentului necesar și inferioritatea numerică a forțelor³⁸.

Un traseu fierbinte a fost la Râbnița-Dubăsari, unde erau instalate posturi de control ale ostașilor moldoveni. La 6, apoi 14 martie, forțele separatiste, însoțite de militarii armatei ruse, au întreprins atacuri puternice asupra pozițiilor moldovenilor, încercând să preia controlul asupra șoselei principale. Din arsenalul folosit de gardiști făceau parte blindate pe șenile, automobile de luptă ZIL – 130, aruncătorul de mine, mitraliere, grenade. La 14 martie ora 22.00 a fost explodat podul de pe Nistru, obiect strategic important, care realiza legătura cu autostrada internațională Albița-Leușeni-Chișinău-Dubăsari-Poltava-Volgograd. Ambele atacuri au fost respinse, dar cu prejudicii importante pentru economia Republicii Moldova. La Dubăsari luptele au continuat, moldovenii, preluând controlul asupra șoselei Dubăsari-Râbnița, au intrat în Dubăsari. Dar forțele și susținerea materială erau inegale, în defavoarea forțelor constituționale. La 22-23 martie 1992, brigada de geniști din Armata 14 dislocată în Dubăsari a pus la dispoziția separatiștilor 20 de blindate, armament, muniții de război. Pozițiile moldovenilor erau survolate de elicopterele Armatei 14, care corectau focul inamicului asupra moldovenilor. Mai mult, ofensiva luptătorilor moldoveni a fost compromisă de unele ordine nesăbuite, ezitări sau de retragere sosite de la Punctul Central de Comandă din Chișinău.

Pe linia Roghi-Corjova-Cocieri au luptat următoarele unități de luptă: Batalionul de voluntari *Haiducii*, Batalionul 4 *Cahul*, Batalionul 5 *Cantemir*, Plutonul de infanterie *Florești*, 2 baterii de artilerie ale brigăzii din Ungheni, unități de poliție: Direcția de poliție *Chișinău*, Comisariatul de poliție *Drochia*, Comisariatul *Călărași*, Comisariatul de poliție *Ungheni*, Comisariatul de poliție *Florești*, Comisariatul de poliție *Bălți*, Comisariatul de poliție *Fălești*, trei companii de voluntari ș.a. În cadrul acestui traseu s-au remarcat prin misiuni de succes comisarul de poliție Valeriu Troienco, împreună cu subalternii săi din secția de poliție Călărași, comisarii I. Potlog – secția de poliție Drochia, I. Proțap – secția de poliție Ungheni, Colonelul Nicolae Petrică ș.a. Este necesar de a se evidenția activitatea formațiunilor de partizani Burunduci, Scorpioni, Daci, care reprezentau grupuri de tineri, voluntari cu vârste între 12 și 18 ani. După modelul partizanilor, ei au luptat cu prețul vieții împotriva separatiștilor. Acești luptători nu-și divulgau numele, nu se subordonau decât arareori autorităților militare și civile din zonă și acționau pe cont propriu. Atacau prin surprindere forțele inamice, cauzându-le pierderi serioase.

³⁸ *Ibidem*, p. 162.

Platoul Coșnița era asigurat de podul de la Vadul lui Vodă. El cuprindea satele Coșnița, Doroțcaia, Pohrebea, Pârâta etc. În această regiune, confruntările cu separatiștii au început încă din toamna lui 1990, agravându-se în primăvara lui 1992. Lupte grele s-au dat în Coșnița, Pohrebea, Doroțcaia, Pârâta, unde separatiștii ocupaseră poziții avantajoase și aveau în dotare tehnică din arsenalul Armatei 14: blindate, sisteme de artilerie de tip *Alazan*, aruncătoare de mine, sistemul de rachete *Grad* ș.a.³⁹. Multe suprafețe de grădini, drumuri, terenuri agricole au fost minate. Forțele moldovenești se îngrijeau pentru a deține control asupra traseului Tiraspol, Dubăsari, Râbnița și pentru a nu permite apropierea separatiștilor de orașul Vadul lui Vodă, care era doar la câțiva km de capitală. Și pe această direcție au fost comise greșeli strategice, tactice. De exemplu, dislocarea la intervale mari a companiilor moldovenești (de la 3-4 km la 50-100 km), periclitând coordonarea unitară a acțiunilor de luptă. Asigurarea proastă cu mijloace importante – armament, muniții. Mai grav, printre ofițerii forțelor moldovenești erau spioni, care comunicau inamicului situația de pe front, dislocarea forțelor etc. Ordinele de comandă din Holercani și Chișinău au afectat de asemenea mersul evenimentelor și care interziceau ofensiva.

Cu toate acestea, în lupte s-au făcut remarcăți comisarul de poliție Mihail Ctitor, comisarul Mihai Moraru, căpitanul Constantin Hârștioagă, maiorul Eduard Maican, locotenent-maiorul Ștefan Jurcă, comandantul Lupașcu ș.a.

Cea de-a treia direcție a fost Varnița-Tighina. De amintit că Tighina era un centru administrativ și industrial al RSSM. Aici se aflau întreprinderi de prelucrare a laptelui, cărnii, legumelor, vinului, uleiului de floarea-soarelui, depozite de cereale etc. Mai mult, pe teritoriul ei se situa baza militară a armatei sovietice, înzestrată cu numeroase depozite de arme și muniții. Luptele din Tighina s-au intensificat în lunile mai-iulie 1992 și au fost soldate cu cele mai multe jertfe.

Începând cu 19 iunie 1992, separatiștii erau permanent în ofensivă, ocupând poziții avantajoase și atacând concomitent atât frontal, cât și din spatele frontului. Și pe acest câmp de luptă Armata 14 a fost implicată activ, deși trebuia să păstreze neutralitatea. Trebuie de menționat că Moldova practic și-a constituit armata paralel cu declanșarea conflictului transnistrean. Militarii basarabeni reveniți în patrie au participat activ la acțiunile militare, preponderent voluntarist.

Forțele ilegale erau bine dotate atât tehnic (tancuri, artilerie grea), cât și la nivel de efectiv uman. Deși conducerea moldovenească din această direcție solicită ajutor Ministerului de Interne, condus de generalul Constantin Antoci, Statului-Major, promisiunile sau nu au fost onorate, sau se reacționa cu întâr-

³⁹ *Ibidem*, p. 186.

ziere⁴⁰. Abia în noaptea de 19 iunie 1992, spre dimineață, au sosit în Tighina ajutoare – voluntari și polițiști din Chișinău, Criuleni, Hâncești, Orhei. Aici au luptat unitatea militară a brigăzii de infanterie monitorizată a armatei republicane, comisariatele de poliție din Călărași, Cahul, Cantemir, batalionul de poliție nr. 1 din Coșnița, subunități de la Cocieri, Gura Bâcului, poligonul militar Bulboaca. Deja spre amiaza zilei de 20 iunie 1992, orașul era controlat de forțele militare și de poliția Republicii Moldova.

După anvergura confruntărilor, secția de poliție din centrul orașului a fost denumită cea de-a doua cetate a Tighinei. În clădirea secției de poliție, forțele de ordine moldovenești au rezistat cu dârzenie atacurilor, până au fost salvați de colegii din BPDS.

Nu este un secret că la Tighina au murit mulți luptători din cauza incompetenței unor conducători sau din imposibilitatea de a se apăra. În acest context, menționăm ordinul viceministrului apărării, generalului Pavel Creangă, care stipula distribuirea armelor de foc și munițiilor militare soldaților și cadrelor militare direct pe front, pe pozițiile de luptă, pentru a evita posibile furturi de arme. Evidențiem cazul din dimineața de 20 iunie 1992, când subunitățile de infanterie moldovenești ale Ministerului Apărării, sosite de la poligonul de tragere din Bulboaca s-au pomenit într-o capcană. Ostașii recrutați în grabă, fără instruire militară temeinică și fără echipamentul de luptă necesar au fost aduși pe frontul de la Tighina. Au fost și cazuri când militarii erau aduși într-o mașină, iar armamentul în altă mașină⁴¹.

Menționăm, de asemenea, intimidările gardiștilor, superiori numeric în oraș, asupra serviciului militar de urgență din Tighina, care refuzau să acorde ajutor polițiștilor moldoveni răniți și care necesitau a fi transportați la Anenii Noi sau Chișinău.

Lupte importante au fost duse în apropierea cinematografului „Drujba”, a combinatului „Maslo-efirnâi zavod” (de producerea a uleiului eteric, Tighina), în jurul cetății Tighina. Confruntările s-au extins și în adâncul teritoriului, ajungând în satele Gâsca, Fârlădeni (rn. Căușeni). Gardiștii, care erau din ce în ce mai dotați, recurgeau ilicit la acțiuni tot mai îndrăznețe, care puneau în pericol nu doar forțele de ordine moldovenești, dar și populația civilă. Printre cele mai detestabile inițiative enumerăm: minarea porțiunilor de livezi, a barajului hidrocentralei de la Dubăsari, impunerea controlului asupra magistralelor strategice (Tiraspol-Râbnîța), intimidarea populației locale. Inițial, acțiunile de luptă ale unităților moldovenești se limitau doar la apărarea pasivă a poziției deținute.

⁴⁰ *Ibidem*, p. 206.

⁴¹ *Ibidem*, p. 210.

Începând cu 23 mai 1992, formațiunile militare transnistrene și-au intensificat acțiunile de luptă. I-a încurajat venirea la Tiraspol a comandantului suprem al forțelor armate ale CSI, generalul rus Stolearov, la 21 martie 1992, care a declarat că „armata republicii nistrene reprezintă interesele geopolitice ale Rusiei în zonă” și că va autoriza acțiunile militarilor ruși și ale liderilor de la Tiraspol⁴². La 22 mai 1992, unitatea militară din Parcani a trecut sub jurisdicția rebelilor, apoi și Divizia 59, împreună cu depozitul de armament din Colbasna⁴³. În primăvara lui 1992, în armata separatistă erau înrolați deja 8 000 de ofițeri activi, rezerviști și militari în termen, care formau garda transnistreană. La care se adăugau 5 000 de angajați ai trupelor interne și 4 000 de muncitori înarmați. Printre militari se aflau cca 3 000 de cazaci și mercenari sosiți din Rusia și Ucraina, 200 de voluntari din Comrat, cca 300 de pușcăriași eliberați din penitenciarele rusești. Și întreprinderile din Tiraspol și Râbnîța au fost mobilizate în regim de război, pentru a asigura capacitatea de luptă a forțelor secesioniste⁴⁴.

Deși forțele moldovenești au luptat cu jertfire de sine, iar cadrele de comandă împreună cu efectivele de ostași erau hotărâte să treacă la lupte de ofensivă, ei au fost constrânși să depună armele și să cedeze pozițiile de luptă în urma acordului de pace încheiat între M. Snegur și B. Elțân, în iulie 1992 la Moscova⁴⁵. Cedarea Tighinei a însemnat o lovitură grea atât din punct de vedere economic, social, cât și politic pentru Republica Moldova.

În toată perioada de conflict, Moldova a dus tratative cu organismele externe de a i se oferi susținere internațională. La 2 martie 1992, a fost admisă în componența ONU – ceea ce însemna implicit riscul enclavelor separatiste de a nu fi recunoscute de lumea civilizată. La 6 aprilie 1992, miniștrii de Externe ai FR, României, Ucrainei și RM au semnat o declarație cvadripartită privind soluționarea conflictului transnistrean. În declarație se aprecia efortul administrației Republicii Moldova pentru soluționarea pașnică a conflictului, inclusiv gestul de a invita reprezentanții legitimi aleși ai populației din stânga Nistrului să participe la lucrările Parlamentului în vederea identificării unor soluții de aplanare a conflictului. Participanții la reuniune au semnalat inadmisibilitatea implicării Armatei 14 în treburile interne ale Republicii Moldova, menținerea ordinii legale în cadrul normelor de drept internațional. Miniștrii

⁴² Eduard Boboc, *Fragment din „Implicarea armatei a 14-a a Federației Ruse în războiul din Transnistria (1991-1992)”*, *Timpul*, 28 februarie 2021; Bălan, Ciobanu, Cojocaru, *In Memoriam...*, p. 164.

⁴³ Muntean, Ciubotaru, *Români de la est...*, p. 119.

⁴⁴ Bălan, Ciobanu, Cojocaru *In Memoriam...*, p. 124.

⁴⁵ Muntean, Ciubotaru, *Români de la est...*, p. 203.

celor patru state au propus o serie de măsuri urgente, pentru a nu escalada conflictul, iar printre acestea încetarea imediată a focului cu începere de la 7 aprilie. De asemenea, trebuiau create comisii mixte, cu participarea celor 4 state, care să exercite controlul asupra executării deciziei. În aprilie 1992, Guvernul SUA s-a pronunțat în favoarea acordului de încetare a focului și a cerut părților implicate în conflict să respecte acordul elaborat în acest sens de miniștrii de externe a patru state. La 17 aprilie, miniștrii de externe ai acelor 4 state au semnat la Chișinău câteva documente privind reglementarea conflictului transnistrean: recomandările miniștrilor de Externe, statutul comisiei mixte pentru controlul încetării focului și separării forțelor angajate în conflict, Comunicatul cu privire la întâlnirile celor patru miniștri de Externe. Dar eforturile Comisiei cvadripartite erau stopate de lipsa de dorință a separatiștilor de a soluționa pașnic conflictul, sprijinit fățiș de comandamentul Armatei 14.

Forțele Rusiei au demonstrat un comportament duplicitar. Fățiș vociferau despre rezolvarea pașnică a conflictului, păstrarea integrității teritoriale a RM, însă *de facto* oficialii ruși efectuau vizite de încurajare pentru autoritățile secesioniste din Transnistria⁴⁶. Amintim aici de vizita politicianilor Ruțkoi, Jirinovski, Travkin, Graciov, Morozov și propunerea legislativului rus de a i se acorda Armatei 14, care s-a implicat direct în conflict de partea rebelilor, calitatea de forță pacificatoare.

Deși războiul era prezentat drept un conflict de ordin intern, implicarea Rusiei de partea separatiștilor a fost recunoscută prin Hotărârea CEDO de la Haga, pronunțată la 8 iulie 2004 în cazul Ilașcu. Evenimentele demonstrează că în perioada 1991–1992, forțele Armatei 14 (care a aparținut succesiv URSS, CSI, apoi Federației Ruse), staționată în Transnistria, au luptat în numele forțelor separatiste transnistrene. Mari cantități de arme din depozitele Armatei 14 (care a devenit ulterior GOTR) au fost transmise în mod intenționat separatiștilor. Armata sovietică a pus cu generozitate la dispoziția separatiștilor experți și echipamente sofisticate⁴⁷.

În concluzie, așa-numitele conflicte înghețate din spațiul post-sovietic sunt un produs al destrămării URSS. În majoritatea cazurilor sunt artificiale, deoarece spațiul ex-sovietic este considerat sfera de interes a Federației Ruse, iar aceasta nu acceptă cursul european al statelor independente, nici integrarea lor europeană. Nerezolvarea conflictelor duce la consolidarea status-quo-ului în teritorii. Rezolvarea conflictului transnistrean, dar și a altor conflicte din spațiul ex-sovietic necesită internaționalizarea procesului prin atragerea

⁴⁶ Bălan, Ciobanu, Cojocaru, *In Memoriam...*, p. 150.

⁴⁷ *Ibidem*, p. 123.

activă a statelor din G-7, a structurilor ONU, UE și internaționalizarea misiunilor pacifitoare. Iar o cerință importantă pentru Republica Moldova este schimbarea clasei politice, care va dori cu adevărat rezolvarea problemei privind integritatea teritoriului.

Rezumat

Articolul abordează problema conflictelor înghețate în spațiul post-sovietic. Potrivit autoarei, conflictele sunt un produs al dezintegrării URSS, al declarației de independență a fostelor republici unionale și al adoptării direcției politicilor externe pentru integrarea europeană. În majoritatea cazurilor, conflictele sunt artificiale, deoarece spațiul ex-sovietic este considerat sfera de interes a Federației Ruse, iar regiunile secesioniste sunt interesate să mențină subordonarea față de Moscova. Eșecul soluționării conflictelor duce la consolidarea status quo-ului în teritorii. Rezolvarea conflictului transnistrean, dar și a altor conflicte din spațiul ex-sovietic necesită internaționalizarea procesului prin atragerea activă a statelor G-7, structurilor ONU, UE și internaționalizarea misiunilor de menținere a păcii. O cerință importantă pentru Republica Moldova este schimbarea clasei politice, care va dori cu adevărat să rezolve problema integrității teritoriale.

Cuvinte-cheie: război, conflict interetnic, conflict artificial, status-quo, regiuni secesioniste, separatism, integritate teritorială.

Larisa Noroc

Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

E-mail: larisa.noroc@gmail.com

Alexandru Noroc

Agenția pentru Știință și Memorie Militară

E-mail: alexandrunoroc1969@gmail.com